

RIGHT HERE RIGHT NOW

Pedagogische dossiers

1. *Een uitnodiging*
 - 1.1. Welkom bij Kanal
 - 1.2. Pedagogische aanpak
2. *Tijdens je bezoek*
 - 2.1 Mensenrechten: een paar eenvoudige basisprincipes
 - 2.2 De rechten van het kind
 - 2.3 Filosofie en burgerschap
3. *Voorstel tot klasactiviteiten*
 - 3.1 Een eerste kennismaking
 - 3.2 Reflectieactiviteit
4. *Vaardigheidslijst*
5. *Leestips*

Dit pedagogisch dossier is uitsluitend ontworpen en verspreid om onderwijsinstellingen, docenten en leerlingen in staat te stellen kennis te maken met de inhoud van de tentoonstellingen van KANAL, met name ter voorbereiding op, ter begeleiding van of in het verlengde van een bezoek.

De teksten, reproducties van kunstwerken, foto's, illustraties en andere inhoud in dit dossier worden uitsluitend ter beschikking gesteld voor informatieve doeleinden, ter illustratie van het onderwijs en voor pedagogisch gebruik in het kader van schoolactiviteiten.

Behoudens de uitzonderingen waarin de toepasselijke wetgeving voorziet, is elk gebruik van dit dossier of van een van de onderdelen ervan voor andere doeleinden verboden. **Het feit dat het gebruik kosteloos is, volstaat op zichzelf niet om het gebruik ervan toe te staan.**

Een uitnodiging

1.1. WELKOM BIJ KANAL

Wat als we van dit document nu eens het vertrekpunt van onze ontmoeting maken? Een voorsmaakje, een welkomstcadeau, een uitnodiging om in alle rust aan je ontdekkingstocht bij Kanal te beginnen.

Tijdens jullie bezoek maken jullie kennis met het werk *right?* van Banu Cennetoğlu, een immersieve installatie die bestaat uit ballonnen. Elk boekje van ballonnen staat voor een **mensenrecht**. Kwetsbaar als ze zijn, lopen deze ballonnen geleidelijk aan leeg. De kunstenaar nodigt ons op die manier uit om na te denken over hoe ook **mensenrechten** opnieuw in vraag kunnen worden gesteld.

Deze belevingsgerichte ervaring laat kinderen op hun eigen niveau kennismaken met fundamentele begrippen zoals **rechtvaardigheid**, **gelijkheid** en **vrijheid**. Dat doen ze door te observeren, zich in de ruimte te verplaatsen en in dialoog te gaan.

Om je alvast voor te bereiden krijg je van Kanal het volgende: een inzicht in de pedagogische aanpak van het museum, een paar handvaten om de thema's van de rondleiding beter te begrijpen, klasactiviteiten, de link met het leerplan in de vaardigheidslijst en tot slot enkele leestips.

1.2. PEDAGOGISCHE AANPAK

Het museumbezoek heeft een actieve, belevingsgerichte en participatieve aanpak, geschikt voor leerlingen uit de lagere school. De kinderen worden uitgenodigd om zich het kunstwerk volledig eigen te maken. Daarvoor doen ze een beroep op hun blik, hun **emoties** en hun vermogen om samen na te denken.

Een actieve aanpak met ruimte voor reflectie

De leerlingen worden door de installatie gegidst. Ze lopen tussen de ballonnen door, ontdekken de woorden die ze vormen en denken na over hun betekenis. Ze gaan in **dialoog** met de gidsen, formuleren hun gedachten, stellen vragen en luisteren naar anderen. Geïnspireerd door de kinderfilosofie moedigt deze aanpak de leerlingen aan om kritisch na te denken en gedachten uit te wisselen.

Een belevingsgerichte en immersieve ervaring

De opstelling van dit kunstwerk nodigt de kinderen uit om zich doorheen de ruimte te bewegen en fysiek te ervaren hoe kwetsbaar het is. Het langzaam leeglopen van de ballonnen wordt een vertrekpunt om na te denken over hoe kwetsbaar **mensenrechten** zijn en hoe belangrijk hun rol in het dagelijkse leven is.

Hulpmiddelen voor een beter begrip

Tijdens de rondleiding stellen de gidsen open vragen. Ze nodigen de leerlingen uit om in stilte naar het kunstwerk te kijken en samen gedachten uit te wisselen. Deze hulpmiddelen maken abstracte begrippen als **mensenrechten** beter toegankelijk. Ze worden immers gekoppeld aan wat de kinderen zien en beleven.

Leerdoelen

Tijdens de rondleiding ontdekken de leerlingen dat **mensenrechten** fundamentele principes zijn die voor iedereen gelden. Ze leren begrijpen dat die rechten kwetsbaar zijn en beschermd moeten worden.

Ze leren: begrijpen wat **mensenrechten** zijn; nadenken over de begrippen **rechtvaardigheid** en **gelijkheid**; inzien dat een kunstwerk dingen in vraag kan stellen en je aan het denken kan zetten hun gedachten verwoorden en naar die van anderen luisteren.

Tijdens je bezoek

Tijdens je bezoek komen verschillende thema's aan bod. Jullie ervaring is gebaseerd op twee pijlers.

2.1 MENSENRECHTEN: EEN PAAR EENVOUDIGE BASISPRINCIPES

Mensenrechten zijn fundamentele rechten die ieder van ons beschermen en ervoor zorgen dat de waardigheid van elke persoon wordt gerespecteerd. Ze bepalen de manier waarop we samenleven en geven vorm aan de relatie tussen mens en overheid.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn deze rechten internationaal erkend en vastgelegd in de **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens** (1948). Tot op de dag van vandaag vormen ze een gemeenschappelijke basis om wereldwijd **vrijheid, rechtvaardigheid en gelijkheid** na te streven.

Mensenrechten steunen op enkele essentiële principes:
Ze zijn universeel en onvervreemdbaar → elk mens heeft deze rechten, waar ook ter wereld, simpelweg omdat hij of zij mens is. Niemand kan ze afnemen.

Ze zijn gelijk en vrij van discriminatie → iedereen heeft dezelfde rechten, ongeacht zijn of haar afkomst, geslacht, taal, geloof of situatie.

Ze zijn ondeelbaar en onderling verbonden → alle rechten zijn met elkaar verbonden en even belangrijk. Het recht op gezondheid is bijvoorbeeld verbonden met het recht op onderwijs of informatie.

Ze brengen verantwoordelijkheden met zich mee → de overheid moet deze rechten beschermen, maar ieder van ons heeft ook zelf de verantwoordelijkheid om de rechten van de anderen te respecteren.

Voor kinderen kunnen deze begrippen uitgelegd worden aan de hand van concrete voorbeelden: het recht op onderwijs (naar school gaan), het recht op veiligheid (beschermd worden), het recht op vrije meningsuiting (je mening geven), het recht op een identiteit (een naam en nationaliteit hebben). Abstracte begrippen kunnen op die manier iets toegankelijker worden gemaakt.

Fun fact

De **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)** uit 1948 heeft het wereldrecord van meest vertaalde document: het is beschikbaar in meer dan 500 talen.

Tijdens je bezoek

2.2 DE RECHTEN VAN HET KIND

De rechten van het kind zijn **mensenrechten** afgestemd op de specifieke behoeften van kinderen en jongeren onder de 18 jaar. Ze moeten ervoor zorgen dat kinderen zich kunnen ontwikkelen, zich goed voelen en beschermd worden.

Ze zijn vastgelegd in het *Verdrag inzake de rechten van het kind*, een internationaal verdrag dat door bijna alle landen ter wereld werd **bekrachtigd**. Die landen engageren zich om wetten en maatregelen uit te werken die kinderen beschermen.

Kinderrechten hebben betrekking op alle belangrijke aspecten in het leven van een kind: veilig opgroeien, naar school gaan, gezondheidszorg krijgen, spelen, je mening geven en deelnemen aan het **sociale** en **culturele leven**.

Het verdrag berust op vier basisbeginsels:

→ *Non-discriminatie*: elk kind heeft dezelfde rechten, zonder uitzondering.

→ *Het belang van het kind*: elke beslissing moet rekening houden met wat het beste is voor het kind.

→ *Het recht op leven en ontwikkeling*: elk kind moet de kans krijgen om in goede omstandigheden op te groeien.

→ *Het recht op vrije meningsuiting*: elk kind mag zijn of haar mening geven en heeft het recht gehoord te worden.

Al deze rechten hangen onderling samen en zijn even belangrijk.

2.3 FILOSOFIE EN BURGERSCHAP (EPC)

De kennismaking met het kunstwerk *right?* sluit nauw aan bij de doelstellingen van het leergebied filosofie en burgerschap (EPC, *éducation à la philosophie et à la citoyenneté*, vrij te vertalen als filosofie en burgerschap, n.v.d.v.), zoals omschreven in het referentiekader van de Federatie Wallonië-Brussel. Tegelijk biedt ze een ervaring die beleavingsgericht, reflectief en collectief is.

De activiteit stimuleert het filosofisch denken van de leerlingen. Ze leert hen vragen te stellen en zich te verwonderen over wat vanzelfsprekend lijkt. De vraag «*right?*» nodigt hen uit na te denken over de betekenis van mensenrechten. Worden die altijd overal gerespecteerd?

Door over het kunstwerk te praten, worden de leerlingen bovendien aangemoedigd om hun gedachten uit te drukken, hun mening te staven en in een welwillende omgeving naar de standpunten van anderen te luisteren. Ze oefenen op die manier met het woord te nemen, actief te luisteren en respect te hebben voor de mening van anderen.

Ondertussen maken ze kennis met belangrijke begrippen als **rechtvaardigheid**, **gelijkheid** en **vrijheid**. Ze ontdekken dat **mensenrechten** voor iedereen gelden, maar dat sommige mensen toch te maken kunnen krijgen met onrecht of **ongelijkheid**.

Tot slot draagt deze activiteit ook bij aan de ontwikkeling van de mondelinge taalvaardigheid. De leerlingen worden aangemoedigd om voor een groep hun gevoelens, gedachten en observaties onder woorden te brengen.

Voorstel tot klasactiviteiten

3.1 HET KUNSTWERK

Een eerste kennismaking

Banu Cennetoğlu is een **hedendaagse** kunstenaar die vaak met teksten, **archieven** en documenten werkt. Het kunstwerk *right?* (2022) baseerde ze op de tekst van de **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)**.

De installatie bestaat uit boeketten goudkleurige letterballonnen. Elke bundel vormt een van de artikelen van de **verklaring**. De woorden waarop onze collectieve idealen steunen, krijgen zo iets heel tastbaars en kwetsbaars. De ballonnen lopen echter dag na dag verder leeg. De tekst verandert en wordt onleesbaar of zelfs onherkenbaar.

Die geleidelijke vergankelijkheid onthult de kwetsbaarheid van mensenrechten: als we ons niet voortdurend inspannen om deze rechten te verdedigen, te actualiseren en te respecteren, dreigen ze hun betekenis te verliezen, als ballonnen die leeglopen.

De naam van het kunstwerk bestaat uit één enkel woord: *right* (recht), gevolgd door een vraagteken.

Dat vraagteken verandert de betekenis van het woord:
right → bevestiging
right? → vraag [toch? n.v.d.v.]

De kunstenaar nodigt het publiek uit om na te denken: gelden rechten echt voor iedereen?, wat betekent «rechten hebben»?

Het kunstwerk geeft hier geen antwoord op. Het moedigt de toeschouwer enkel aan om na te denken.

right? van Banu Cennetoğlu,
uit 2022.

© Photo credit: Kunsthall Charlottenborg/David Stjernholm. Copyright Artwork :
Courtesy the artist. Sous réserve de droits.

3.2 REFLECTIEACTIVITEIT

Het doel van deze activiteit is de leerlingen kennis te laten maken met het begrip **mensenrechten** en hen te laten ontdekken dat sommige rechten wel «op papier» bestaan, maar niet overal ter wereld worden nageleefd. Dit korte gesprek bereidt de leerlingen voor op hun museumbezoek door: het begrip mensenrechten te introduceren; hun kritische denkvermogen te stimuleren; te tonen dat een eenvoudige zin al stof tot nadenken kan geven.

De activiteit sluit rechtstreeks aan bij het kunstwerk *right?* van Banu Cennetoğlu, dat de toeschouwer uitnodigt om in vraag te stellen wat vanzelfsprekend lijkt.

Fun fact

X

Duur	35 min
Benodigdheden	Schoolbord en krijt
	Plastic ballonnen of kartonnen vormen
	Onuitwisbare stiften
	Touwtjes om de ballonnen of kartonnen vormen op te hangen

Zo begin je eraan

Schrijf de volgende zin op het bord:

«Kinderen hebben het recht om naar school te gaan.»

Lees de zin samen met de klas en kijk of iedereen het begrepen heeft.

Maak er daarna dit van:

«Hebben kinderen het recht om naar school te gaan?»

Vraag de leerlingen wat er verandert.

1. Twijfel zaaien

Het doel is om twijfel te zaaien. Een recht kan bestaan... maar wordt niet per se overal gerespecteerd.

Mogelijke vragen: *Waarom hebben we een vraagteken toegevoegd? Klopt deze zin altijd? Gaan alle kinderen op de hele wereld naar school? Waarom gaan sommige kinderen niet naar school?*

Mogelijke antwoorden van de leerlingen: Ze moeten werken. Ze zijn te arm. Er is geen school.

Op sommige plaatsen kunnen kinderen niet naar school gaan. Ze moeten hun familie helpen met werken of de school is te ver of te duur.

2. Het begrip «recht» begrijpen

Kernvraag: *Waarom is het belangrijk dat iets een recht is?*

Stel een paar verdiepende vragen: *Kan iets wel op papier staan (een regel, een wet), maar toch niet worden toegepast? Waarom worden sommige rechten niet nageleefd?*

Een recht zou voor iedereen moeten gelden, ook al is dat niet altijd het geval. De rechten van het kind staan beschreven in het Verdrag inzake de rechten van het kind.

In het verdrag staat welke rechten landen moeten naleven om kinderen te beschermen. Denk maar aan het recht om naar school te gaan, veilig op te groeien, gezondheidszorg te krijgen, te spelen, te leren, je mening te geven...

Deze regels zijn van groot belang. Ze worden immers geacht voor iedereen hetzelfde te zijn. In werkelijkheid worden ze echter niet altijd gerespecteerd. Daarom is het belangrijk je rechten te kennen en erover te praten.

3. Het begrip rechtvaardigheid introduceren

Mogelijke vragen: *Sommige kinderen kunnen niet naar school gaan. Vind je dat oneerlijk? Wat wil dat eigenlijk zeggen, «oneerlijk»?*

Mogelijke antwoorden: Het is niet eerlijk of niet rechtvaardig. Het is niet normaal.

Mogelijke herformulering: *Als we iets oneerlijk of niet rechtvaardig vinden, bedoelen we dat niet iedereen dezelfde kansen krijgt. Komt het gesprek moeilijk op gang? Dan kan je vertrekken van een herkenbare situatie: Stel je voor dat sommige kinderen in deze klas wel naar de speeltijd mogen en andere niet. Zou dat eerlijk zijn? Waarom wel of niet?*

4. De rechten op mijn school

We hebben het over de rechten van het kind gehad. Nu gaan we samen een kunstwerk maken dat laat zien welke rechten belangrijk zijn voor de kinderen op onze school. Vraag de leerlingen naar voorbeelden van rechten die bij hen op school gelden.

Voorbeelden van mogelijke antwoorden: Naar de wc mogen gaan. Nieuwe dingen leren. Spelen tijdens de speeltijd. Het recht hebben om te eten. Vragen mogen stellen. Gerespecteerd worden.

De leerkracht kan dit herformuleren:

Kinderen hebben het recht te leren. Kinderen hebben het recht om te spelen. Kinderen hebben het recht om gerespecteerd te worden. Kinderen hebben het recht om veilig te zijn. Kinderen hebben het recht om naar de wc te gaan als dat nodig is.

5. Samen een kunstwerk maken

Maak groepjes van twee. Elk duo krijgt een plastic ballon (of een kartonnen/ papieren vorm, afhankelijk van welk materiaal beschikbaar is).

Elk duo kiest een recht dat geldt op school en schrijft dat met onuitwisbare stift op de ballon of vorm.

Uiteindelijk worden alle ballonnen samengevoegd tot een grote installatie die je in de klas of de gang kan ophangen.

Réaliser une photo de l'installation pour la présenter lors de votre venue à Kanal :-)

Tot slot: de activiteit afronden

De rechten van het kind zijn gemaakt om alle kinderen te beschermen. In werkelijkheid worden ze echter niet altijd gerespecteerd.

Daarom is het belangrijk om erover te praten en je vragen te stellen.

Het museumbezoek biedt de mogelijkheid om hier via een kunstwerk nog verder over na te denken.

Vaardigheids- lijst

Deze activiteit sluit aan bij verschillende leergebieden uit het referentiekader van de Federatie Wallonië-Brussel.

Ze stimuleert met name: EPC (éducation à la philosophie et à la citoyenneté, vrij te vertalen als filosofie en burgerschap, n.v.d.v.), Nederlands (gesproken taalgebruik), ECA (l'éducation culturelle et artistique, vrij te vertalen als culturele en artistieke vorming, n.v.d.v.).

Via hun ontmoeting met het kunstwerk *right?* van Banu Cennetoğlu, ontwikkelen de leerlingen vaardigheden op het vlak van observeren, vragen stellen, zich uitdrukken en dingen interpreteren.

P1-P6

FILOSOFIE EN BURGERSCHAP

Nadenken over het belang van regels die onze rechten waarborgen. (3e - 6e leerjaar)

De begrippen regel, wet en macht in vraag stellen. (4e - 6e leerjaar)

De begrippen billijkheid, gelijkheid en rechtvaardigheid herkennen en illustreren met voorbeelden. (4e leerjaar)

De begrippen billijkheid, gelijkheid en rechtvaardigheid onderzoeken en toelichten. (5e - 6e leerjaar)

Aan de hand van voorbeelden een onderscheid maken tussen wat rechtvaardig en onrechtvaardig is. (1e - 2e leerjaar)

Vrijheid-gelijkheid van rechten (universele verklaring van de rechten van de mens – internationaal verdrag inzake de rechten van het kind). (3e - 6e leerjaar)

Zich verplaatsen in het standpunt van een ander. (1e - 6e leerjaar)

Vaardigheids- lijst

NEDERLANDS

Durven spreken in groep om gevoelens en observaties te verwoorden.

Het woord nemen in een groep door: zich durven uit te drukken; vragen te stellen aan gesprekspartners; vragen van anderen te beantwoorden; de beleefdheidsregels te respecteren.

CULTURELE EN ARTISTIEKE VORMING

De volgende zaken vrij observeren: culturele plekken; lokaal erfgoed; alledaagse voorwerpen. (1e - 6e leerjaar)

Observaties (...) van kunstwerken en uiteenlopende culturele objecten verwoorden. (3e - 6e leerjaar)

Bij voorkeur ter plaatse kennismaken met culturele locaties, erfgoedelementen en culturele objecten die verband houden met het dagelijks leven. (1e - 2e leerjaar)

Tijdens de kennismaking met een cultuur- of artistiek element verbanden leggen met hun leefwereld. (1e - 2e leerjaar)

Suggestions de Lectures

NL	EDUCATIEF MATERIAAL OVER MENSENRECHTEN	<u>Amnesty International</u>
	MATERIAAL OP MAAT VAN KINDEREN	<u>UNICEF</u>
FR	DROITS DE L'ENFANT	Charlotte Roederer <i>Gallimard-Jeunesse</i> 2009
	TES DROITS ET TES BESOINS COMPTENT	Edouard Durand (Auteur) et Mai Lan Chapiro (Illustrations) <i>La Martinière Jeunesse</i> 2025
	J'AI LE DROIT D'ÊTRE UN ENFANT,	Alain Serres, Aurélia Fronty